

Технологія використання jazz-chants на уроках іноземної мови як засіб підвищення соціокультурної компетенції молодших школярів

У статті розглядаються теоретико-методологічні основи формування соціокультурної компетенції молодших школярів на уроках іноземної мови. На основі аналізу особливостей навчання мови молодших школярів схарактеризовано технологію використання джаз-чантів та визначено її вагомість у формуванні соціокультурної компетенції учнів.

В статье рассматриваются теоретико-методологические основы формирования социокультурной компетенции младших школьников на уроках иностранного языка. На основе анализа особенностей обучения языку младших школьников, дана характеристика технологии использования джаз-чантов и определена её важность при формировании социокультурной компетенции учеников.

The theoretic-methodological bases of forming of sociocultural competence of junior pupils on the lessons of foreign language are examined in the article. On the basis of analysis of features of teaching of language of junior pupils, technology of the use of jazz-chants is characterised and its importance at forming of sociocultural competence of junior pupils is certain.

З позицій державної мовної політики навчання іноземних мов у початковій школі є одним із пріоритетів сучасної освіти (П. Бех, Л. Биркун, В. Мошков, О. Савченко). Фундамент шкільного курсу з іноземної мови, раннє її вивчення, повинно відбивати суттєві стратегії базового курсу, передусім його орієнтацію на взаємопов'язане навчання мови і культури народу – носія цієї мови, на здійснення освіти, виховання і розвитку особистості.

Засобом реалізації такої орієнтації з урахуванням надбань теорії комунікативності (І. Бім, Н. Гальскова, В. Скалкін, N. Brooks, H. Brown, C. Brumfit, M. Canale, A. Halliday, S. Savignon, M. Swain, J. Valdes, J. Van Ek та ін.) має стати формування соціокультурної компетенції учнів, тобто лінгвокраїнознавчих та країнознавчих знань або системи уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, а також системи навичок та вмінь узгоджувати свою поведінку згідно з цими знаннями.

Звертання до проблеми вивчення мови і культури одночасно є не випадковим, оскільки це дозволяє вдало поєднувати елементи країнознавства з мовними явищами, що є не лише засобом комунікації, а й засобом ознайомлення з новою дійсністю. Такий підхід до навчання іноземної мови у середніх закладах освіти у більшості випадків забезпечує не лише більш ефективно розв'язання практичних, загальноосвітніх, розвивальних та

виховних завдань, а й містить у собі величезні можливості для формування мотивації до навчання.

Соціокультурна компетенція (СКК) є невід'ємним складником комунікативної компетенції. В умовах інтернаціоналізації всіх аспектів суспільного життя значення СКК для соціалізації сучасних школярів, і підготовки їх до спілкування на міжкультурному рівні важко переоцінити.

Аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури свідчить про перспективність раннього віку для формування СКК. Для наукового обґрунтування методики раннього формування СКК існує певна методологічна, теоретична і практична база:

1) розроблений у руслі лінгвокраїнознавчої теорії слова Є. Верещагіна та В. Костомарова лінгвістичний інструментарій, релевантний і для дослідження проблем шкільного лінгвокраїнознавства (Л. Воскресенська, О. Райхштейн, Г. Томахін);

2) створена гуманістична концепція раннього навчання іноземної мови з відповідною національно-культурною орієнтацією (С. Роман);

3) розроблені критерії відбору англомовного матеріалу з національно-культурним компонентом, а також деякі прийоми раціоналізації процедури відбору останнього для початкових класів (Н. Гальськова, Л. Чепцова, В. Красильникова, М. Чайникова, З. Никитенко, О. Осіянова);

4) науково обґрунтовані питання мотивації, відбору змісту і прийомів роботи з лінгвокраїнознавчими одиницями мови на середньому і старшому ступенях загальноосвітньої школи, які, з точки зору наступності шкільного курсу, можуть стати у пригоді і для розробки аналогічних питань стосовно раннього етапу (М. Аріян, Н. Бражник, А. Крупко, Ж. Лопасова, М. Нефедова, О. Оберемко, Н. Саланович та ін.) [6].

Незважаючи на окремі успіхи, теоретичні основи проблеми раннього формування СКК ще залишаються практично не дослідженими. Як і досі, немає повної ясності у питаннях структури і змісту соціокультурного мінімуму для початкової школи, не розроблена методика формування СКК учнів молодшого шкільного віку. Підручники для початкової школи навчають англійської мови переважно на реаліях рідної культури. Вони не забезпечені необхідним мінімумом етичних формул спілкування і набором ситуацій для моделювання взаємодій українських дітей з їх англомовними ровесниками. Завдання цілеспрямованої роботи з формування культури мовлення взагалі не ставиться, оскільки ці підручники "німі", вони не забезпечені автентичним аудитивним матеріалом.

Разом з тим, навчання мови у молодшому шкільному віці за допомогою використання різних видів мистецтв набуває нового змісту. Мистецтво здатне створювати ситуації успіху на уроках, з його допомогою навчальна інформація запам'ятовується краще. З цією метою ми пропонуємо використовувати матеріали англійських джаз-чантів (римівок, покладених на музику), розроблених спеціально для дітей молодшого шкільного віку.

Відомим є той факт, що джаз-чанти, як вид музичного мистецтва сприяють розвиткові англійської вимови та знайомлять дітей з культурою та

традиціями іншомовних країн, що, в свою чергу, сприяє формуванню соціокультурної компетенції молодших школярів.

Використання джаз-чантів також сприяє розвитку інтонаційної виразності мовлення. З цією метою вчені-практики радять використовувати віршовані форми фольклорних творів, насичені художніми засобами інтонаційної виразності. По-перше, ці невеликі за розміром твори дозволяють при мінімумі часу сконцентрувати максимум уваги на певних виразних засобах мовлення. По-друге, використання малих віршованих фольклорних жанрів розширює лексику вихованців, активізує словниковий запас, знайомить з виразними лексичними засобами, допомагає оволодіти граматичною будовою мови, її інтонаційними відтінками. По-третє, знайомство з прислів'ями та приказками, фразеологічними зворотами, джаз-чантами наближає дитину до духовних витоків мови, її образності. По-четверте, більшість творів має віршовану форму, тоді як саме віршований матеріал покладений на музику сприймається дітьми з великим задоволенням, і дозволяє з найбільшою користю звернути увагу дитини на виразність та образність мови.

Ми пропонуємо використовувати віршовані форми, покладені на музику з метою як навчання іноземної мови, формування соціокультурної компетенції, так і для розвитку загальної культури учнів початкової школи, зокрема, розширенню їхнього світогляду, музичності.

Зазначимо, що усвідомлення молодшими школярами свого місця та значення України серед народів і культур світу є основним елементом гуманітарної соціокультурної освіти. Великої ролі у вихованні національно свідомих та високодуховних особистостей набуває іноземна мова як навчальний предмет. Під час вивчення іноземної мови можна не лише поглибити знання дітей з рідної мови та культури, а й виховати в них почуття національної гідності, а наше суспільство відчуває гостру потребу в освічених, творчих особистостях, які зможуть використати свої знання для розвитку української держави.

Педагоги шкіл переконались, що без виховання у дітей людяності та високих почуттів, їхні знання певного предмету нічого не варті. Для того, щоб збагатити духовний світ молодших школярів, розвинути їхню творчу активність і створити у них позитивний емоційний настрій, ми радимо використовувати у навчальному процесі кращі зразки англійської та американської поезії. Вона збагачує душу дитини, вчить її бачити красу людини і природи, розвиває любов до слова, радує і дивує мелодійністю та яскравістю мови [5].

Значну роль у цьому може відіграти використання автентичних зразків музичної та частково пісенної творчості на уроках. Пісенний жанр, як один із важливих жанрів музичної творчості, завдяки вербальному тексту здатний точно і образно відтворити різноманітні сторони соціального життя народу країни, мова якої вивчається; впливати на інтелект, емоції дитини та образно-художню пам'ять; сприяти естетичному вихованню дітей. Використання пісенного матеріалу стимулює мотивацію, і тому сприяє кращому засвоєнню

мовного матеріалу завдяки дії механізмів мимовільного запам'ятовування, яке дозволяє збільшувати об'єм запам'ятованого матеріалу. Пісня з однієї сторони, є зразком іншомовної вимови, а з іншої – носієм культурологічної інформації. К. Ушинський вважав, що спільні співи на уроці – це могутній педагогічний засіб, який організовує, об'єднує школярів, виховує їх почуття [8].

До принципів відбору пісенного матеріалу можна віднести:

- 1) принцип автентичності – забезпечує розширення лінгокраєнознавчого кругозору учнів; у відповідності з цим, вихідним принципом відбору пісенного матеріалу служать народні пісні, короткі римування та приспівки;
- 2) принцип впливу на емоційну і мотиваційну сферу особистості з урахуванням вікових особливостей та інтересів дітей; даний принцип дозволяє відібрати із великої кількості автентичного матеріалу пісні з яскравою мелодією, котрі легко запам'ятати;
- 3) принцип методичної цінності для формування і удосконалення базових мовних навичок і умінь дітей, які забезпечуються відповідністю пісенного матеріалу тематиці усної мови і читання на даному етапі навчання з урахуванням діючих навчальних програм, а також методичних умов даного уроку.

Використання пісень мовою, яку вивчаємо, є актуальним на початковому етапі навчання іноземної мови. По-перше, діти з самого початку привчаються до культури країни, мова якої вивчається, так як діти, на думку психологів, особливо чутливі до чужої культури. По-друге, при роботі з лінгвокраїнознавчим матеріалом створюється гарна передумова для всебічного розвитку школяра, бо спеціально відібрані пісні стимулюють образне мислення і формують гарний смак [4].

Що стосується етапів заняття, на яких може бути використаний пісенний матеріал, то вони різноманітні. У залежності від методичної задачі окремого етапу пісенний матеріал використовується:

- 1) для фонетичної зарядки на початковому етапі заняття;
- 2) на етапі введення, первинного закріплення, а також тренування дітей щодо лексичного і граматичного матеріалу;
- 3) на будь-якому етапі уроку як стимул для розвитку мовних навичок та вмінь;
- 4) як певного роду релаксація в середині або кінці заняття, коли дітям необхідна розрядка, котра знімає напругу та поновлює їх працездатність.

Гарному запам'ятовуванню пісенних текстів сприяє комплекс таких факторів, як рима, лад, тональність, мелодія. Багаточисельні повтори, сприяють легкому мимовільному запам'ятовуванню лексико-граматичних конструкцій, тим самим підвищуючи ефективність тренування. На основі пісенних текстів можна провести найрізноманітнішу роботу з формування і вдосконалення лексико-граматичних навичок говоріння, яку доречно поєднувати з традиційною методикою роботи. Методика використання

кожної пісні передбачає попереднє введення, активізацію і закріплення лексичного і граматичного матеріалу. Наведемо приблизну послідовність роботи над піснею:

- 1) учитель дає стисло інформацію про пісню, її характер, основний зміст, історію виникнення і логічно пов'язує попередній етап заняття з роботою над піснею. Для забезпечення розуміння кожного слова та граматичної конструкції краще використовувати дослівний переклад рідною мовою;
- 2) перед першим пред'явленням пісні учням пропонується звернути увагу на її характер (лірична, жартівлива і т.д.) і засоби, які на це вказують, на акомпанемент і манеру виконання;
- 3) діти прослуховують пісню;
- 4) після першого прослуховування учитель за допомогою питань перевіряє ступінь розуміння тексту пісні;
- 5) для забезпечення цілковитого розуміння змісту учитель виділяє в тексті пісні граматичні явища, нові слова і забезпечує їх закріплення на іншому етапі навчання. Корисно звертати увагу учнів на способи вираження тієї чи іншої думки засобами іноземної мови;
- 6) фонетичне відпрацювання тексту пісні: учитель звертає увагу дітей на темп і правильність вимови окремих слів і тексту вцілому;
- 7) на наступних уроках пісню повторюють один-два рази до остаточного її засвоєння. В пам'яті дітей закріплюються необхідні для мови словосполучення і граматичні структури [7].

Пісні можуть бути використані як елемент релаксації на уроці, а також бути включеними у програму позакласних заходів, наприклад, пісня «Head, Shoulders, Knees, and Toes».

Head, shoulders, knees, and toes,

Knees and toes.

Head, shoulders, knees, and toes.

Knees and toes.

Eyes, and ears, and mouth, and nose.

Head, shoulders, knees, and toes.

Knees and toes.

Також ефективним способом вивчення англійської мови є використання римовок. Римування та вірші на уроці можуть використовуватись з різною метою: фонетичні зарядки та опрацювання окремих звуків, для опанування англійської інтонації, під час першого представлення теми; під час проведення ігор; фізкультхвилинок; при вивченні граматичного матеріалу тощо. Вірші та римівки при вивченні англійської мови є цікавою формою роботи з віршованим текстом, що сприяє формуванню і вдосконаленню мовних та мовленнєвих навичок дітей, а також підвищенню мотивації до вивчення англійської мови. Завдання вчителя полягає у тому, щоб підібрати вірші та вправи до них відповідно до рівня підготовленості дітей, теми чи ситуації на занятті, етапу навчання, вікових особливостей молодших школярів тощо [1].

Отже, у результаті проведеного наукового та методичного ретроспективного аналізу літературних джерел та авторських розробок, можна визначити безперечну позитивну роль пареонімічних засобів на занятті з англійської мови і запроваджувати їх в будь-якому типі навчального закладу та у будь-якій віковій групі дітей. Разом з тим, матеріал автентичних віршованих та музичних творів сприяє розвитку соціокультурної компетенції молодших школярів та їхньої загальної освіченості.

Література:

1. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі. – К.: Шк. світ, 2007. – 128с.
2. Вереникова Ж.Б. Песня как методический прием при фонетической отработке английских срединных сонатов // Иностранный язык в школе. – 2000. – № 5. – С.26-31.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Відділ сучасних мов, Страсбург. – К.: Ленвіт, 2003. – 261с.
4. Карпенко О.О. Вивчення іноземної мови через пісню й музику // Англійська мова та література – 2004. - №12. - С.2-4.
5. Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П. Кудіна. – Вид. 2-ге, доповн. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 412с.
6. Коломінова О.О. Методика формування соціокультурної компетенції учнів молодшого шкільного віку в процесі навчання усного іншомовного спілкування: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О.О. Коломінова; Київський державний лінгвістичний університет. – К., 1998. – 21с.
7. Павлюк Р. Технології навчання дошкільників іноземної мови: Програма для студентів психолого-педагогічного факультету спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст». – Полтава: ПДПУ ім. В.Г.Короленка, 2007. – 45с.
8. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. Собрание сочинений. Т. 8. – М.; Л., 1950.